

DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2023.1\(39\).306542](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2023.1(39).306542)

УДК 009:168.522

Олександр Афанасьєв

**МЕТОДОЛОГІЧНА ФУНКЦІЯ ІРОНІЇ**

*Іронія втілює методологічну функцію, коли використовується в гносеологічній площині для отримання нового знання чи нового пояснення або у світоглядному сенсі для побудови критичного світорозуміння.*

**Ключові слова:** іронія, «об'єктивна» іронія, іронія історії, метамодернізм.

Іронія – один із найяскравіших феноменів людської культури. Важко вказати ту сферу діяльності або історичний період нашої цивілізації, коли це явище не відігравало важливої ролі. Від античної комедії до сучасного мистецтва, від повсякденної розмовної мови до літературних і філософських пошуків – скрізь іронія знаходила собі місце. Зараз вже нікого не дивує використання іронії не тільки в літературних і нелітературних текстах, але й в дизайні, архітектурі, живописі. Іронія ставала допоміжним засобом поряд з іншими для досягнення певної мети, і коли вона використовувалась як вбивча критика або своєрідні ліки [Гейко 2009], і як визначальний чинник світогляду [Колінько 2018], і як переважаючий стиль [Гутнікова 2011]. На перший погляд, іронія добре вивчена, особливо в літературознавстві, філософії, естетиці, якщо брати до уваги чисельні публікації, що накопичувались століттями і множаться останнім часом [Іронія 2006]. Тим не менш, цей феномен залишається вельми загадковим, особливо через своє нескінченне різноманіття і багатofункціональність. Дуже часто іронія використовувалась як метод: у побуті, у літературі, у філософії. Проте саме методологічна функція іронії не часто ставала предметом розгляду, хоча методологічна спроможність іронії досить помітна, особливо останнім часом. Можна сказати, що ХХ століття, і саме кінець ХХ століття, стало епохою іронії. Це справедливо і для ХХІ століття, коли іронія виступає не тільки основою літературних або філософських напрямів [Гутнікова 2011], але часто стає життєвою позицією і способом мислення [Калита 2004], хоча сама іронія помітно еволюціонує. Зміни в цьому феномені засвідчили, зокрема, метамодернові пошуки. Але іронія не втрачає своєї методологічної функції. Аналіз методологічних проявів іронії і є метою статті.

Можна виділити три аспекти вивчення іронії: естетичний, який тлумачить іронію широко, як один із компонентів категорії комічного, лінгвістичний, який розглядає іронію як стилістичну категорію, що функціонує у межах художнього тексту, і філософський, який, вбачає в іронії стиль життя, образ мислення і світоглядний принцип. Звісно, філософський підхід часто поєднується з іншими аспектами, але в будь-якому разі саме він, перш за все, враховує методологічну функцію іронії у будь-яких її різновидах.

Іронія робить акцент не на об'єкті оповіді чи зображення, а на суб'єкті, який оцінює зазначений об'єкт. У цьому сенсі іронія завжди суб'єктивна. «Побачити щось іронічне в житті означає уявити собі це як іронічне. Це активність, яка передбачає крім широкого життєвого досвіду і висоти життєвої мудрості мистецтво, поєднане з дотепністю, яке включає в себе бачення схожого в речах несхожих, роздільного – у речах, які здаються однаковими, виключення недоречного, вміння бачити дрова попри те, що це поки що дерево, і бути готовим до конотації та вербальних відгомонів. Це означає, що, строго кажучи, іронія є потенційне у феномені, і актуалізується воно тільки, коли іронічний спостерігач уявляє її собі або коли іронічний автор представляє її іншим» [Mueske 1982].

Коли підкреслюється суб'єктивність іронії, то мається на увазі, що іронія не є рисою того об'єкта, над яким здійснюється іронія, бо вона притаманна лише людині, це людська оцінка об'єкту, засіб відношення до нього. Хоча, звісно, слід розуміти, що суб'єктивність не означає свавілля суб'єкта, не означає лише особистісне ставлення до об'єкту, бо і сама іронічна оцінка автором, і розуміння іронії іншими людьми передбачають багато інтерсуб'єктивних, насамперед соціально-культурних, чинників.

Вираз «об'єктивна іронія» означає особливий різновид пояснювального методу, на відміну, наприклад, від «спічної іронії». «Об'єктивна» іронія в літературі, мистецтві, філософії має на увазі пояснення неминучого перебігу подій, незалежного від суб'єкта – учасника цих подій, через що створюється враження об'єктивного, закономірного і навіть фатального перебігу процесу. Таку іронію часто називають іронією долі, що пояснює відношення між закономірністю життєвого шляху, що називають долею, і конкретними вчинками людей. Тобто має місце дедуктивне пояснення, коли з загального, закономірного виводиться емпіричне, конкретне, часткове. Так, у трагедії Софокла «Цар Едіп», як і у відповідному міфі про Едіпа, батькові Едіпа, який завинив перед богами, була уготована загибель від руки власного сина, який, до того ж, ще змушений був одружитися з власною матір'ю.

Суттєво, що суб'єкт знає про призначену йому долю і намагається її змінити, але марно. Його дії, навіпаки, ведуть саме до вже наперед призначених результатів, хоча він цього не усвідомлює і розуміє все лише потім, коли призначене вже сталося. Невблаганна доля начебто насміхається над ним. Так батькові, а пізніше і Едіпу, який досяг повноліття, піфія напророкувала їхню долю. Скоєні ними вчинки, які з їхньої точки зору суперечать пророцтву, насправді точно реалізують призначене долею. Зокрема, Едіп убиває свого батька і одружується зі своєю матір'ю, природно, до пори до часу не знаючи, що це батько і мати. По-людськи доля Едіпа, як і його батьків, трагічна, чому Софокл і назвав свою драму трагедією. Але з позиції «об'єктивної» долі його боротьба з приреченням смішна. Звідси й вираз «іронія долі», який виступає як метод дедуктивно-номологічного пояснення.

Аналогічно «об'єктивною» іронією пояснюється, наприклад у філософії, неминуча закономірність історичного процесу як підсумковий результат різноманітної, часом протилежно спрямованої діяльності людей. Так пояснюється «іронія історії» у філософії історії Гегеля. Учасники описуваних історичних подій, на відміну від самої історії, як реалізації абсолютної ідеї, яка, зрозуміло, знає все, не знають, що результати їхніх дій будуть не такими, як ними планувалися, а іншими, і часто прямо протилежними задуму. Тому історичні агенти, від простолюднів до наймогутніших государів, виявляються іграшками в руках Провидіння. «Об'єктивна» іронія часто завершується загибеллю або стражданнями учасників подій, через що таку іронію називають трагічною. Між тим, в основі трагічної, як і будь-якої іншої іронії, завжди лежить сміх-насмішка: зла, добра, саркастична, поблажлива, лірична тощо. Характер насмішки визначається як автором, який розгорнув перед читачем історію, так і інтерпретатором, зокрема й самим читачем. Особливості насмішки додають своєрідний естетичний колорит в пояснювальну сутність «об'єктивної» іронії.

Іронія не втрачає свого сміхового аспекту і тоді, коли стає методом пізнання. Яскраво це проявилось в сократівській маевтиці. Сократівська іронія давала змогу довести думку співрозмовника до абсурду, тим самим явно чи неявно висміявши його, і почати разом із ним пошук істини. При цьому Сократ нерідко прикидався прихильником співрозмовника, підлещуючи і підтакуючи йому, що особливо смішно виглядало з боку, особливо з позиції учнів і соратників, які знали сократівський метод іронії. Той факт, що іронія сполучається з духовною свободою стосовно міцно усталених думок, свідчить не лише про естетичну гру, тут іронія набуває саме методологічного значення як шлях до істини.

Філософський вид іронії в ході свого розвитку переплітається з романтичною іронією. Розуміння іронії романтиками, які широко розгорнули філософське дослідження іронії, далеко не обмежується її сміховою складовою. На передній план висувається не менш важливі, методологічні її особливості. Романтики представляють іронію і як особливий метод «живого» мислення, хоча він і веде до «нерозуміння», але останнє стосується тих звичних, застарілих істин, від яких давно слід відмовитись.

Загалом іронія має на увазі, що у іроніка є правильне знання, з позиції якого він і висміює невірне, тобто іронія як форма критики об'єкта ґрунтується на певному уявленні про ідеал, про вищу гармонію. Але романтики показали, що в цьому нема впевненості, бо усяке знання відносне. Тоді тільки іронія може стати і стає радикальним методом критики сталих, абсолютних, застиглих уявлень, висвічуючи їхню незрозумілість, невідповідність. Звісно, романтики, особливо Ф. Шлегель, бачили в іронії метод піднесення суб'єкта до свободи, майже до

суб'єктивного свавілля [Паласюк 2016], але і це давало змогу розвінчувати віджиті форми мислення.

Г. Гегель, критикуючи романтиків за суб'єктивізм і релятивізм, проте цінував розуміння іронії романтиками, особливо її парадоксальність і виразну діалектичність. У Гегеля іронія виявляє «діалектичний момент ідеї, ... діяльність ідеї, що полягає в тому, що вона заперечує себе як нескінченну і загальну, щоб перейти в скінченність і особливість, а потім своєю чергою знімає також і цю негативність і, таким чином, відновлює загальне і нескінченне в кінцевому й особливому» [Гегель 1938]. Хоча Гегель не дуже любляв іронію як естетичну категорію, все ж гегелівська іронія історії саме і є методом пояснення ходу історії.

Сприймавши гегелівську діалектику, К. Маркс засвоїв і діалектичне розуміння іронії, особливо її методологічні можливості. Маркс, розвиваючи концепцію соціальної сутності людини, спеціально підкреслює її іронічну якість: дійсним предметом опису там є не емпіричний індивід, а родова людина, з адекватною останньому вже дещо іншою основою, ніж та, що характеризує видиме життєве і соціально-діяльне самовизначення окремої емпіричної людини. «Всякий філософ, який обстоє іманентність проти емпіричної особистості, вдається до іронії» [Маркс 1973]. Роль насмішника в цьому випадку виконала не абсолютна ідея Гегеля, а сама історія, яка заповнила сміхову складову іронії, зло посміявшись над марксистами, коли соціальна сутність людини реалізувалася в антилюдській сталінській тоталітарній соціально-політичній та економічній системі.

На протязі своєї еволюції іронія загалом розглядалася як метод вирішення важливих, але досить часткових задач: отримання вірного знання, розуміння якихось подій тощо. Також іронія набувала важливого методологічного статусу в ті епохи, коли руйнувалися усталені уявлення, а їм на зміну приходили нові. Іронія відігравала неабияку роль в цій зміні. Проте іронія мабуть ніколи не була панівним методом відношення до світу. Але вже в розумінні іронії романтиками є натяги на іронію як всезагальний метод побудови іронічного світогляду, а не лише засіб критики окремих його проявів чи переосмислення окремих феноменів. А пізніше, зокрема у постмодернізмі, іронія стає тотальною, перетворюється на метод критики і висміювання практично усього, особливо того, на чому трималася епоха модерну і науково-технічна цивілізація. Іронія критикує і висміює ідеали розуму, науки, істини, прогресу, гуманізму, добра, краси, призначення людини тощо, які, зокрема, втілились у відповідних метанаративах [Ліотар 2010]. Тим більше, що Просвітницькі метанаративи реалізувались не тільки в загальнолюдські, демократичні ідеали і державоутворення, а також і в тоталітарні, фашистські, марксистські, рашистські світогляди і практики з відповідними стратегічними наративами. Якщо до цього додати ще й глобальні проблеми, викликані розвитком науково-технічної цивілізації, яка також є наслідком проекту модерна, то поява постмодерну з його тотальною іронією щодо цього проекту і загалом до науки, розуму,

прогресу, видається закономірною. Звісно, треба брати до уваги різноманітні тлумачення іронії: «іронічний код» Р. Барта, «ліберальний іронізм» Р. Рорті, «пастиш як біла іронія» у Ф. Джеймсона, «іронія – метамовленева гра» у Еко, «єдина духовна форма сучасного світу» у Ж. Бодрійяра [Гейко 2011], проте тотальна іронія як метод критики, мабуть, об'єднує всіх представників постмодерну.

Постмодерн проголосив начебто відмову від цінностей. Хоча насправді він швидше відкидав цінності модерну, зводячи свої ідеї, наприклад, жорстоку іронію, у найвищу цінність. Тобто, розвінчуючи ідеали і загальні цінності, постмодернізм лише для іронії зробив виняток. Іронія стала вищою цінністю і методологічним ідеалом.

Однак, не маючи надійного ґрунту у вигляді деякої стійкої системи цінностей, навряд чи можна займатися творчістю. Тому іронія допомагає, по-перше, критично оцінити те, що відбувається, по-друге, не може довго залишатися загальною, тотальною. Потрібен деякий набір цінностей, захищений від насмішки. Мабуть тому прихильники пост-іронії не виступають з позицій анти-іронії, а швидше прагнуть зберегти постмодерністські критичні результати, але подолавши їхні тривожні виміри [Konstantinu 2016].

Таке переосмислення іронії робить мистецтво, що іменує себе метамодерном [Тернер 2011; Шинкаренко 2019]. Зображення сучасних ситуацій в поєднанні з міфічними образами і сюжетами, як, наприклад, на полотнах американського художника Адама Міллера, виглядає як іронія але це не уїдлива іронія постмодерну. Фантастичні, вигадані образи, персонажі, сюжети мають на увазі глибокі моральні цінності. Своєрідна перекличка епох, коли обличчя і тіла персонажів, і навіть їхня біжутерія сучасні, а вбрання античні, припускають і перекличку моральних цінностей, минутих і неминутих. Метамодернова іронія якраз і виступає методом відродження тих метанаративів гуманності, людяності, розумності, моральності, естетичності, які були властиві модерну і проти яких ополчився постмодерн.

Саме з методологічною сутністю іронії пов'язаний основний концепт метамодернізму – «осциляція» як постійне розгойдування між модерністським оптимізмом і постмодерністською іронією, між серйозністю та сміхом, між ступором і активною дією, між страхом та ентузіазмом [Vermeulen, van den Akker 2010].

Ще одним методологічним засобом метамодерну, пов'язаним з поняттям «іронія», є «нова щирість». Поєднання іронії зі щирістю за всієї суперечливості такого поєднання не дивує послідовників метамодерну, оскільки в цьому також можна углядіти розгойдування між крайнощами, елемент вищеназваної осциляції. На відміну від постмодерну, який у своїй деконструкції є безжалісно чесним, метамодерн своєю новою щирістю намагається не травмувати себе та інших, не нав'язувати раціональних

оцінок, дати людині самій розібратися у своїх «прожиттях» зображеної реальності.

Метамодерністський метод іронії, що супроводжує нову ширість на всьому шляху осциляції, також грає багатьма відтінками неоднозначності, тут і її відсутність, і просто алегоричний вислів, і завуальоване алегоричне висловлювання, через що не завжди зрозуміло, чи є там глузування, чи ні, і глузування над глузуванням. Однак, важливо підкреслити, що у творах метамодерну не знайти виключно однозначного сарказму, злісного глузування, цинічного висміювання. Не знайти не лише через відсутність однозначності, а й завдяки відродженню гуманності та загалом загальнолюдських цінностей.

Тому складається враження, що такий метод іронії, або ж постіронії чи метаіронії, залежно від ділянки осциляції, від точки на маршруті мандрівки смислами будь-якого витвору мистецтва, є щадним, порівняно з тотальною нещадною іронією постмодерну [Афанасьєв, Василенко 2022].

Показовим проявом різноманітних форм іронії є фільм видатного культового режисера Веса Андерсона «Королівство повного місяця». Всі сцени фільму насичені іронією. Але це не тотальна іронія постмодерна з його сарказмом, цинізмом, жорстокою відвертістю. Навпаки, тут іронія щадлива. Вона не висміює, а лагідно посміхається. Взяти хоча б сцени побачення капітана Шарпа і його начебто коханки Лори Бішоп, коли весь інтим полягає в викурюванні однієї сигарети на двох. Згідно з вимогами метамодерну можна прослідкувати осциляцію, коливання від неіронічної фіксації любовних відношень до іронічного показу сцени побачення і до постіронічної сцени розставання з її серйозністю і навіть трагізмом, і до метаіронічного безапеляційного звинувачення мати донькою Сюзі, що вона знає чим вони займаються, маючи на увазі величезний гріх. А основою звинувачення є те, що Сюзі бачила саме цю сцену з Шарпом і Лорою у бінокль. Іронічно показана і сцена поцілунку головних героїв Сюзі і Сема, коли хлопець спльовує після поцілунку. Можна побачити і прояви постіронії і метаіронії в сценах «офіційного» шлюбу юнаків, або в сцені офіційного оформлення опікунства під час смертельної небезпеки. Але кризь цю іронію прослідковується серйозне ставлення автора до першого юнацького кохання. Метаіронічна сцена останнього побачення юнаків, які «офіційно» одружені, допускає безліч трактувань їхніх відносин, чого і вимагає осциляція. Цікаве іронічне відношення до скаутства, особливо в сценах безглузких занять, поєднане з серйозною фіксацією великої користі скаутства для подальшого життя, і постіронічним використанням набутих знань і навичок для втечі з табору і з'єднання з коханою дівчинкою. Це коливання між насмішкою і посмішкою, між серйозністю і сміхом, між іносказанням і відвертістю, між щирістю і завуальованістю є прикмета метамодерної іронії і нової ширості.

Іронія більш відома як творчий художній метод, особливо завдяки естетиці та літературознавству. Художній метод відрізняється від наукового

чи філософського, які націлені, перш за все, на видобуток нового знання. Художній метод не має того алгоритму виконання послідовних дій, які дають необхідний результат і який може засвоїти майже будь хто, ставши відповідним професіоналом. Саме таким чином і готуються спеціалісти наукової, технічної, економічної сфери: вчені, інженери, менеджери тощо. Певна кількість художніх методів також має алгоритмічну основу. Тому можна навчитись малювати чи писати вірші. Але, щоб стати художником або поетом, цього замало. Треба віднайти свій особистий метод, який тому і називають творчим, що він не алгоритмізується. У всякому разі це важко зробити. Такі художні методи потребують відповідного індивідуального хисту, таланту. Звісно, і в художніх методах можна віднайти, раціональну, гносеологічну, навіть алгоритмічну складові, але вони там не головні. Завдяки пізнанню алгоритмічних складових вдається зробити комп'ютерні програми, які виконують творчі завдання, скажімо, написання віршів. Але чи вдається зробити програму, яка була б поетом, а не вправним рифмоплетом-віршомазом?

В цьому плані іронія є художнім методом, особливо, коли застосовується в художній літературі чи в художньо-зображувальних жанрах. Але коли вона використовується в гносеологічній площині для отримання нового знання чи нового пояснення або у світоглядному сенсі для побудови критичного світорозуміння, то набуває філософських і навіть наукових методологічних ознак. В цьому сенсі, засвоївши таку методологічну спроможність іронії, можна навчитись сократівській маевтиці, гегелівській іронії історії, постмодерністській критичній іронії або метамодерністській осцілюючій іронії. В усякому разі, вправні постіронічні і метаіронічні меми гуляють у соцмережах. Але, щоб та чи інша іронія стала дійсно культурним явищем, потрібен талант митця. Отже методологічна функція іронія тісно переплітається з її художньою складовою.

В якості висновку зазначимо. На протязі своєї еволюції, тісно переплітаючись з художньою складовою і продукуючи все нові свої види і якості, іронія не втрачала своєї методологічної функції. Її методологічний статус посилювався і ставав визначальним, коли вона використовувалась в гносеологічній площині для отримання нового знання чи нового пояснення або у світоглядному сенсі для побудови критичного світорозуміння. Сучасна метамодерна іронія мабуть найбільш адекватна своїй методологічній суті завдяки щадливій і ненав'язливій критиці і відновленню загальнолюдських ідеалів.

### Список використаної літератури

Афанасьєв, О., Василенко, І. (2022) *Метамодернові мандри: від іронії до мета іронії*, в: Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології, вип. 2 (38). Сковородіана: мандри філософування – 2, Одеса, Акваторія, сс. 28–38.

- Гегель, Г. (1938) *Лекции по эстетике*, в: Гегель Г. Сочинения, т. 12, Москва. Соцэкгиз. 480 с.
- Гейко, С. (2011) *Поняття іронії в сучасній філософії*. URL: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/viewFile/1985/1666>
- Гейко, С. (2009) *Терапевтична функція іронії на тлі постмодерністського стилю філософування*. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11511.html>
- Гутнікова, Т. Ю. (2011) *Іронія як маркер постмодерного тексту*, в: *ЛНУ імені Тараса Шевченка*, № 3 (214), ч. II, сс. 109–115.
- Іронія: збірник статей* (2006) Львів, Літопис; Київ, Смолоскип, 238 с.
- Калита, О. М. (2004) *Іронія як світоглядний принцип і стилістична категорія*, в: *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені В. Гнатюка*, серія: *Мовознавство*, вип. 1 (11), Тернопіль, сс. 104–107.
- Колінько, О. П. (2018) *Іронія як засіб моделювання світу в сучасній українській і російській новелі*, в: *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, серія: *Філологія*, Одеса, вип. 32, т. 1, сс. 186–190.
- Люотар, Ж.-Ф. (2010) *Стан постмодерну*. URL: [https://chtyvo.org.ua/authors/Lyotard\\_Jean-Francois/Sytuatsia\\_postmodernu/](https://chtyvo.org.ua/authors/Lyotard_Jean-Francois/Sytuatsia_postmodernu/)
- Маркс, К. (1973) *Зошити з історії епікурейської, стоїчної та скептичної філософії*, в: *Карл Маркс і Фрідріх Енгельс. З ранніх творів*, Київ, Видавництво політичної літератури України, сс. 99–215.
- Паласюк, М. І. (2016) *Іронія в контексті німецького романтизму*. URL: [https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17546/2/Conf\\_2016\\_Palasiuk\\_M\\_I-Irony\\_in\\_the\\_context\\_302-303.pdf](https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17546/2/Conf_2016_Palasiuk_M_I-Irony_in_the_context_302-303.pdf)
- Тернер, Л. (2011) *Маніфест метамодерніста*. URL: <https://www.livelib.ru/work/1002631584-manifest-metamodernista-lyuk-tjomer>; Шинкаренко, О. (2019) *Маніфест метамодернізму*. URL: <https://olehshynkarenko.medium.com/%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%82-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC%D1%83-9886b09b8af>
- Konstantinu, L. (2016) *Cool Characters: Irony and American Fiction*, Cambridge, MA, Harvard University Press, ISBN 978-0674967885
- Muecke, D. C. (1982) *Irony and the ironic*, London and New York, Methuen & Co, 110 p.
- Vermeulen, T., van den Akker, R. (2010) *Notes on Metamodernism*, in: *Journal of Aesthetics & Culture*, vol. 2, pp. 1–14.

*Alexander Afanasiev*

#### METHODOLOGICAL FUNCTION OF IRONY

*The methodological function of irony is manifested when irony becomes an instrument of searching for special knowledge about the object of irony, in*



---

particular, it becomes a method of explanation or specific criticism that determines a new vision of the object.

The expression «objective» irony has a methodological sense, although irony can only be subjective. This is a special kind of explanatory method: explaining the inevitable course of events independent of the participant in these events, which gives the impression of an objective, natural, and even fatal course of the process. This is sometimes called irony of fate. This is a deductive-nomological explanation, when the empirical, partial is deduced from the general, natural. An example is the myth of Oedipus.

Similarly, «objective» irony explains the inevitable regularity of the historical process. This explains the «irony of history» in Hegel's philosophy of history. Historical agents turn out to be toys in the hands of Providence. «Objective» irony often ends in tragedy. But any irony is always based on laughter: evil, good, sarcastic, condescending, lyrical, etc. The nature of the mockery is determined by both the author of the irony and the interpreter. The peculiarities of mockery add a peculiar aesthetic flavor to the explanatory essence of «objective» irony.

Irony does not lose its laughing aspect even when it becomes a method of cognition. This was manifested in Socratic method. Socratic irony made it possible to bring the interlocutor's opinion to the point of absurdity, thereby explicitly or implicitly ridiculing him, and to begin the search for truth together with him. Irony is combined with spiritual freedom in relation to firmly established opinions, where it acquires a methodological significance as a path to truth.

Throughout its evolution, irony was not the dominant method of relating to the world. But already in the Romantics' understanding of irony, there are hints of irony as a general method of building an ironic worldview. Later, in particular in postmodernism, irony becomes total, turning into a method of criticizing and ridiculing almost everything, especially what the modern era and scientific and technological civilization were based on. Hard total irony became the highest value and methodological ideal.

However, contemporary metamodernism tries to soften the harshness of irony and limit totality while preserving universal ideals. Metamodern irony is a method of their revival, in particular through the concepts of «oscillation» and «new sincerity».

**Keywords:** irony, «objective» irony, irony of history, metamodernism.

### References

- Afanasyev, O., Vasylenko, I. (2022) *Metamodern travels: from irony to meta-irony*, in: *Doxa. Collection of scientific papers on philosophy and philology*. Issue 2 (38). Skovorodiana: wanderings of philosophizing – 2, Odesa, Aquatoria, pp. 28–38.
- Hegel, G. (1938) *Lectures on Aesthetics*, in: *Hegel G. Works*, t. 12, Moscow, Sotsekiz, 480 p.

- Geiko, S. (2011) *The concept of irony in modern philosophy*. URL: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/viewFile/1985/1666>.
- Geiko, S. (2009) *Therapeutic function of irony against the background of postmodern style of philosophy*. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11511.html>
- Gutnikova, T. Y. (2011) *Irony as a marker of postmodern text*, in: *Luhansk Taras Shevchenko National University*, № 3 (214), ch. II, pp. 109–115.
- Irony: a collection of articles* (2006) Lviv: Litopys; Kyiv: Smoloskyp, 238 p.
- Kalyta, O. M. (2004) *Irony as a worldview principle and stylistic category*, in: *Scientific Notes of Ternopil State Pedagogical University named after V. Hnatiuk*, Series: *Linguistics*, Issue 1 (11), Ternopil, pp. 104–107.
- Kolinko, O. P. (2018) *Irony as a means of modelling the world in the modern Ukrainian and Russian short story*, in: *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*. Series: *Philology*, Odesa, Issue 32, v. 1, pp. 186–190.
- Liotard, J.-F. (2010) *The state of postmodernity*. URL: [https://chtyvo.org.ua/authors/Lyotard\\_Jean-Francois/Sytuatsia\\_postmoder\\_nu/](https://chtyvo.org.ua/authors/Lyotard_Jean-Francois/Sytuatsia_postmoder_nu/).
- Marx, K. (1973) *Notebooks on the History of Epicurean, Stoic and Sceptical Philosophy*, in: *Karl Marx and Friedrich Engels. From early works*, Kyiv, Publishing House of Political Literature of Ukraine, pp. 99–215.
- Palasiuk, M. I. (2016) *Irony in the context of German Romanticism*. URL: [https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17546/2/Conf\\_2016\\_Palasiuk\\_M\\_I-Irony\\_in\\_the\\_context\\_302-303.pdf](https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17546/2/Conf_2016_Palasiuk_M_I-Irony_in_the_context_302-303.pdf)
- Turner, L. (2011) *Manifesto of a metamodernist*. URL: <https://www.livelib.ru/work/1002631584-manifest-metamodernista-lyuk-tjorner>
- Shynkarenko, O. (2019) *Manifesto of metamodernism*. URL: <https://olehshynkarenko.medium.com/%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%82-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC%D1%83-9886b09b8af>
- Vermeulen, T., van den Akker, R. (2010) *Notes on Metamodernism*, in: *Journal of Aesthetics & Culture*, v. 2, pp. 1–14.
- Muecke, D. C. (1982) *Irony and the ironic*, London and New York, Methuen & Co, 110 p.
- Konstantinu, L. (2016) *Cool Characters: Irony and American Fiction*, Cambridge, MA, Harvard University Press. ISBN 978-0674967885.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2023

Стаття прийнята 21.04.2023